

*Urszula Majcher-Legawiec***Prawne aspekty pobytu i nauczania języka polskiego ucznia z doświadczeniem migracyjnym w szkole polskiej****Wstęp**

Główny akt prawa pierwotnego Unii Europejskiej, *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, w artykule 165 ustala zasadę subsydiarności i autonomii państw członkowskich w zakresie edukacji. W punkcie pierwszym czytamy: „Unia przyczynia się do rozwoju edukacji o wysokiej jakości, poprzez zachęcanie do współpracy między Państwami Członkowskimi oraz, jeśli to niezbędne, poprzez wspieranie i uzupełnianie ich działalności, w pełni szanując odpowiedzialność Państw Członkowskich za treść nauczania i organizację systemów edukacyjnych, jak również ich różnorodność kulturową i językową”¹. Priorytetem UE w obszarze edukacji jest jej wysoka jakość. Deklaracja wsparcia i uzupełniania działalności Państw Członkowskich w obszarze edukacji wynika z zasady subsydiarności (pomocniczości) Unii. Jednocześnie Unia gwarantuje zachowanie całkowitej niezależności państw unijnych w sprawach organizacji systemów oświatowych oraz przy doborze treści nauczania. Punkt drugi cytowanego artykułu mówi między innymi, że działanie Unii zmierza do rozwoju wymiaru europejskiego w edukacji, zwłaszcza przez nauczanie i upowszechnianie języków Państw Członkowskich. Zapis ten nie określa zakresu terytorialnego edukacji językowej, jednak – głównie z uwagi na intensywne procesy migracyjne – właściwa wydaje się interpretacja rozszerzająca: nauczanie języka należy rozumieć jako nauczanie języka jako obcego (dla kraju, w którym jest nauczany), ale także jako języka drugiego, języka edukacji (w kraju pobytu obcokrajowca).

Parametrami edukacji europejskiej są więc autonomicznie ustalone treści nauczania oraz jej wymiar społeczny, coraz częściej międzynarodowy, wrażliwy na wielokulturowość, wielojęzyczność i wielowyznaniowość. Edukacja nie podlega procesom integracji rozumianej jako ujednoczenie uregulowań prawnych, które narzucałyby konieczność zmian. Jednak w wyniku procesów migracyjnych edukacja

---

¹ *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, z 26.10.2012, C 326/120, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=pl> [dostęp 31.10.2016].

jest obszarem, w którym zachodzi integracja, prawdopodobnie w stopniu bardziej intensywnym i bardziej skoncentrowanym niż gdziekolwiek indziej. Dzieje się tak w wyniku coraz liczniejszej obecności uczniów z doświadczeniem migracyjnym w szkołach, także polskich. Z tego też powodu ważne jest ustalenie praw ucznia z doświadczeniem migracyjnym w szkole polskiej, a w szczególności prawa do języka polskiego.

Poszczególne systemy edukacji różnią się między sobą w takich zakresach, jak autonomia szkół i model kierowania oświatą czy rozwiązywania w zakresie włączania uczniów z doświadczeniem migracyjnym do systemu szkolnego, w szczególności nauczania języka kraju przyjmującego uczniów cudzoziemskich. Scentralizowany model zarządzania oświatą obowiązuje we Francji, Grecji, Włoszech czy Polsce. Zdecentralizowany – w Belgii, Niemczech i Wielkiej Brytanii. W większości wynika to z ustroju politycznego danego państwa. W zakresie podejścia do nauczania języka kraju przyjmującego uczniów z doświadczeniem migracyjnym mówić możemy o modelu separacyjnym, w którym dzieci migrantów uczą się języka kraju pobytu w oddzielnych klasach, zwanych przygotowawczymi, aż do momentu (najczęściej 12 miesięcy), kiedy nie opanują języka w stopniu wystarczającym do udziału w zajęciach z rodzimymi użytkownikami języka. Taki model obowiązuje we Francji, Norwegii, Holandii, Grecji i Luksemburgu. Drugi model – integracyjny – zakłada udział migrantów we wszystkich zajęciach, jest obowiązkowy bez względu na stopień opanowania języka, a nauka języka edukacji prowadzona jest równolegle do nauczania przedmiotowego. To rozwiązanie funkcjonuje w Anglii, Hiszpanii, Austrii, Portugalii i Niemczech, do niedawna funkcjonowało również w Polsce.

Prawne podstawy edukacji cudzoziemców w szkole polskiej

Prawo do bezpłatnej edukacji do 18 roku życia gwarantowane jest między innymi przez Konwencję Praw Dziecka oraz Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej w artykule 70. Rozróżnia się dwa pojęcia ustalające przymus szkolny: jest to obowiązek szkolny i obowiązek nauki. Obowiązek szkolny oznacza przymus ukończenia szkoły podstawowej i gimnazjum². Obowiązek nauki określa wymóg poddania się edukacji do osiągnięcia pełnoletniości³. W przeważającej większości państw Europy obowiązek szkolny i obowiązek nauki rozpoczyna się w wieku 6 lat. W niektórych krajach taki obowiązek jest od 5 roku życia (należą do nich np. Holandia, Anglia, Walia i Szkocja, w Irlandii Północnej ten obowiązek zaczyna się rok wcześniej). Stan prawny wielu innych krajów, w tym Polski, obowiązek taki nakłada od 7 roku życia. Nauka w szkole odbywa się zasadniczo przez 5 dni w tygodniu (w Luksemburgu jest to 6 dni).

Szczegółowe regulacje przyjęcia do szkoły, pobytu i nauki uczniów cudzoziemskich w szkole polskiej określiło jako pierwsze rozporządzenie Ministra Edukacji

² Art. 16 ust. 5 ustawy z 7 września 1991 o systemie oświaty (Dz. U. z 1991 r. Nr 95, poz. 425).

³ Art. 15 ustawy z 7 września 1991 r...

Narodowej z 4 października 2001 r. w sprawie przyjmowania osób niebędących obywatelami polskimi do publicznych przedszkoli, szkół, zakładów kształcenia nauczycieli i placówek (Dz. U. z 2001 r. Nr 131, poz. 1458), które określało ponadto wysokość odpłatności za naukę w publicznych szkołach oraz sposób wnoszenia tych opłat. Prawo do bezpłatnej nauki nie dotyczyło cudzoziemców, było prawem wyłącznie polskich obywateli. W ramach wnoszonej opłaty cudzoziemcy nieznający języka polskiego mieli prawo do lekcji języka polskiego w wymiarze nie mniejszym niż 2 godziny tygodniowo i przez okres nie dłuższy niż 1 rok szkolny.

Omawiane rozporządzenie regulowało zasady przyjmowania cudzoziemców do przedszkola i szkoły podstawowej na warunkach i w trybie przewidzianym dla obywateli polskich, na podstawie świadectwa lub innych dokumentów umożliwiających zakwalifikowanie do odpowiedniej klasy. W przypadku braku takich dokumentów, podstawą do przyjęcia był wynik sprawdzianu wiedzy (egzaminu) przeprowadzanego w szkole. Rozporządzenie nie określa ani formy egzaminu (ustna lub pisemna), ani języka, w jakim ten egzamin powinien być przeprowadzony, ani też kto miałby ten egzamin przeprowadzić. Cudzoziemcy podlegający obowiązkowi szkolnemu (a więc uczniowie szkoły podstawowej i gimnazjum) mieli zagwarantowane prawo do bezpłatnej nauki oraz – w przypadku niedostatecznej znajomości języka polskiego – do bezpłatnego kursu przygotowawczego lub dodatkowych lekcji języka polskiego w wymiarze nie mniejszym niż 2 godziny w tygodniu i nie dłużej niż jeden rok szkolny. W rozporządzeniu brak informacji, jakie kwalifikacje powinien mieć nauczyciel uczący języka polskiego oraz czego właściwie powinien uczyć (brak ramowej podstawy programowej). Cudzoziemcy niepodlegający obowiązkowi szkolnemu (uczniowie szkół ponadgimnazjalnych) nie byli objęci obowiązkiem nauki, a w przypadku chęci korzystania z takiego przywileju, zobowiązani byli do wniesienia opłaty w wysokości 1200 euro powiększonej w pierwszym roku nauki o 200 euro. Nie mieli też prawa do bezpłatnej nauki języka polskiego.

Bezpłatna edukacja, której podstawą jest przymus szkolny jest w równym stopniu obowiązkiem, co przywilejem, który do roku 2009 w Polsce nie obejmował dzieci obcokrajowców. Zasadnicza zmiana nastąpiła z dniem 19 marca 2009 roku. Zmieniono zapisy dotyczące edukacji osób niebędących obywatelami polskimi, a w szczególności zapis art. 94a Ustawy o systemie oświaty (Dz. U. z 1991 r. Nr 95, poz. 425), w którym dodano ust. 4, 4a, 4c⁴. Zgodnie z tą regulacją osoby „niebędące obywatelami polskimi korzystają z nauki i opieki w publicznych przedszkolach, a podlegające obowiązkowi szkolnemu korzystają z nauki i opieki w publicznych szkołach podstawowych, gimnazjach, publicznych szkołach artystycznych oraz w placówkach, w tym placówkach artystycznych, na warunkach dotyczących obywateli polskich”⁵. W ten sposób zrównane zostały prawa do nauki (i obowiązki) polskich i nie-polskich obywateli, co w praktyce oznacza, że nikomu nie można odmówić tego prawa. Powodem odmowy nie może być np. nieznajomość języka polskiego, a na

⁴ Art. 94a ustawy z 7 września 1991 r...

⁵ Art. 94a, ust. 1 cytowanej ustawy.

organach państwa spoczywa obowiązek zapewnienia możliwości uczestniczenia w procesie edukacji, w tym pokonania barier wynikających z nieznamomości języka.

Szczegółowe uregulowania praw obywateli polskich i nie-polskich do bezpłatnej edukacji nastąpiło 1 kwietnia 2010 roku w rozporządzeniu „w sprawie przyjmowania osób niebędących obywatelami polskimi do publicznych przedszkoli, szkół, zakładów kształcenia nauczycieli i placówek oraz organizacji dodatkowej nauki języka polskiego, dodatkowych zajęć wyrównawczych oraz nauki języka i kultury kraju pochodzenia” (Dz. U. z 2010 r. Nr 57 poz. 361), w którym określono, że osoby niebędące obywatelami polskimi są przyjmowane do przedszkoli i szkół na warunkach i w trybie dotyczącym obywateli polskich. Począwszy od klasy drugiej szkoły podstawowej, przyjęcie odbywa się na podstawie świadectwa lub innych dokumentów umożliwiających zakwalifikowanie do odpowiedniej klasy. Dokumentem takim może być także zaświadczenie wydane przez szkołę za granicą i potwierdzające uczęszczanie do szkoły lub sumę lat nauki szkolnej. Dokumentem zastępczym respektowanym przez polskie szkoły mogło być także pisemne oświadczenie rodziców ucznia (lub samego ucznia, jeśli był pełnoletni) o sumie lat nauki szkolnej. W sytuacji, gdy uzyskanie żadnego z tych dokumentów nie było możliwe, uczeń przyjmowany był do szkoły na podstawie rozmowy kwalifikacyjnej, która – w przypadku nieznamomości języka polskiego – przeprowadzana była w języku ucznia. Rozporządzenie nie precyzuje formy i zakresu merytorycznego tej rozmowy, jednak jej wynik nie może skutkować nieprzyjęciem dziecka do szkoły. Rozporządzenie nie regulowało szczegółowo, w jaki sposób dyrektor powinien przeprowadzić daną rozmowę. Mógł więc sprawdzić zarówno wiedzę, jak rozwój emocjonalny i szanse na odnalezienie się ucznia w klasie. Ostatecznie możliwe było więc zakwalifikowanie cudzoziemca do klasy odpowiadającej mu wiekowo, niezależnie od wiedzy i znajomości języka polskiego⁶.

Prawne podstawy edukacji cudzoziemców i obywateli polskich, którzy znają język na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki w szkole polskiej

Istotną zmianą w rozporządzeniu z roku 2010 jest zniesienie odpłatności za naukę w szkole dla wszystkich uczniów objętych obowiązkiem szkolnym i nauki, a więc zrównanie praw obywateli polskich i nie-polskich w dostępie do bezpłatnej edukacji. Jest to zapis wyprzedzający nieznacznie obowiązek narzucony Ustawą z 3 grudnia 2010 roku o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2010 r. Nr 254, poz. 1700), która określa obszary i sposoby przeciwdziałania naruszeniom zasady równego traktowania ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną oraz organy właściwe w tym zakresie⁷,

6 W. Klaus, *Prawo cudzoziemców do edukacji w Polsce*, s. 3, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, <http://interwencjaprawna.pl/docs/prawo-do-edukacji-05-2010.pdf> [dostęp 31.10.2016].

7 Art. 1 ustawy z 3 grudnia 2010 roku o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania.

definiująca pojęcie dyskryminacji pośredniej przez „sytuację, w której osoba fizyczna ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną jest traktowana mniej korzystnie niż jest, była lub byłaby traktowana inna osoba w porównywalnej sytuacji”⁸.

Ważną zmianą wprowadzoną tym rozporządzeniem jest także uznanie prawa do bezpłatnych lekcji języka polskiego nie tylko dla cudzoziemców, ale także dla obywateli polskich podlegających obowiązkowi szkolnemu i obowiązkowi nauki, którzy nie znają języka polskiego na poziomie wystarczającym do korzystania z nauki. Osoby takie, mocą rozporządzenia, mają prawo do dodatkowej, bezpłatnej nauki w formie zajęć dodatkowych z języka polskiego, grupowych lub indywidualnych w wymiarze nie mniejszym niż 2 godziny tygodniowo tak długo, jak długo będą tego potrzebować, aby uczestniczyć w obowiązkowych zajęciach edukacyjnych. Uwzględnienie w rozporządzeniu praw do dodatkowej nauki języka polskiego i zajęć wyrównawczych, także dla obywateli polskich, wynika najprawdopodobniej z faktu, który jakiś czas potem określony został zjawiskiem „powrotów do domu” dzieci i młodzieży urodzonych za granicą w polskich rodzinach lub powracających z emigracji po kilku latach⁹. Nadal jednak nieuregulowane pozostały kwestie kwalifikacji uczących języka polskiego ani podstawy programowej.

Dużą zmianą wprowadzoną tym rozporządzeniem jest uznanie prawa do dodatkowych zajęć wyrównawczych z przedmiotów, w których wystąpiły różnice programowe. Na ich wyrównanie nauczyciel tego przedmiotu ma 1 godzinę tygodniowo, a łączny wymiar zajęć z języka polskiego i zajęć wyrównawczych nie może być większy niż 5 godzin tygodniowo. Rozporządzenie nie informuje, jak długo mogą być prowadzone zajęcia wyrównawcze, natomiast wskazuje, że nauczycielem realizującym te zajęcia będzie nauczyciel danego przedmiotu.

Kolejne dwa rozporządzenia: z 2 stycznia 2015 roku w sprawie warunków i trybu przyjmowania do publicznych przedszkoli, szkół i placówek osób niebędących obywatelami polskimi oraz obywateli polskich, którzy pobierali naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw, a także organizacji dodatkowej nauki języka polskiego, dodatkowych zajęć wyrównawczych oraz nauki języka i kultury kraju pochodzenia (Dz.U. z 2015 r. poz. 31) oraz z 30 lipca 2015 roku w sprawie warunków i trybu przyjmowania do publicznych przedszkoli, innych form wychowania przedszkolnego, szkół i placówek osób niebędących obywatelami polskimi oraz obywateli polskich, którzy pobierali naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw, a także organizacji dodatkowej nauki języka polskiego, dodatkowych zajęć wyrównawczych oraz nauki języka i kultury kraju pochodzenia

---

⁸ Ustawa z 3 grudnia 2010 roku o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania.

⁹ Piszą o tym autorki publikacji *(Nie)łatwe powroty do domu. Funkcjonowanie dzieci i młodzieży powracających z emigracji*, H. Grzymała-Moszczyńska, J. Grzymała-Moszczyńska, J. Durlik i P. Szydłowska, Warszawa 2015.

precyzują zapisy rozporządzenia z 2010 roku w zasadzie w jednym zakresie, wyznaczonym przez spójnik „i”, który został zamieniony na „lub”. Otóż rozporządzenie z roku 2010 mówiło o prawie do dodatkowych lekcji z języka polskiego dla cudzoziemców oraz obywateli polskich podlegających obowiązkowi szkolnemu i obowiązkowi nauki, co – jako koniunkcja – wyłączało spod tego prawa tych, którzy obu tym obowiązkom nie podlegali jednocześnie, a więc uczniów szkół ponadgimnazjalnych, którzy podlegają jedynie obowiązkowi nauki. Aby zapobiec ewentualnej interpretacji zawężającej prawo i dyskryminacji bezpośredniej w dostępie do usług edukacyjnych, wprowadzony został spójnik „lub”. Żadne z tych rozporządzeń nie wprowadza zapisów regulujących kwestie kwalifikacji uczących języka polskiego i podstaw programowych. Drugie z nich ustala miejsce prowadzenia tych zajęć – w szkole.

Wszystkie dotychczas omówione akty prawne tworzyły integracyjny model edukacji: uczniowie cudzoziemscy i polscy (jeśli dobrze wczytać się w treść rozporządzenia to niekoniecznie powracający z migracji) nieznający języka polskiego w stopniu wystarczającym do korzystania z nauki w szkole polskiej, realizowali podstawę programową w jednej klasie z uczniami polskimi świetnie mówiącymi po polsku. W ramach zajęć dodatkowych wyrównywali różnice programowe oraz uczyli się języka polskiego. Model ten tworzył sytuacje dużej ekspozycji na język polski, dużego zanurzenia w języku tak w sytuacjach w klasie, jak i poza nią. Z uwagi na to, że wspólne dla cudzoziemców i polskich uczniów nieznających w wystarczającym stopniu języka polskiego jest doświadczenie migracji, proponujemy nazwać tę grupę grupą uczniów z *doświadczeniem migracyjnym*. Kategoria ta w znacznym stopniu ułatwia wstępną diagnozę potencjału i deficytów tej grupy. Z pewnością wyróżniać ich będzie od uczniów polskich doświadczenie bycia w różnych (przynajmniej dwóch) kulturach: kraju aktualnego pobytu oraz kraju, z którego przybyli. Potencjałem będzie więc wielo-, dwu- lub transkulturowość. Drugim wyróżnikiem jest prawdopodobnie doskonała znajomość innego, niż polski, *języka – języka rodzimego*, pierwszego. W kontekście biografii językowej tej grupy, język polski będzie językiem drugim, językiem edukacji. Wspólną potrzebą uczniów z doświadczeniem migracyjnym będzie potrzeba indywidualizacji procesu nauki, która może wywoływać dużą niepewność w nauczycielu już na etapie diagnozy różnic w rozwoju i diagnozy potrzeb. Ograniczona komunikacja, nieznajomość podstaw programowych kraju pochodzenia oraz nieznajomość jego kultury są barierami trudnymi do pokonania, jeśli nauczyciel nie miał okazji dowiedzieć się wcześniej, jak pracować z uczniem z doświadczeniem migracyjnym. Model integracyjny sprzyja, mimo pewnych trudności i niepewności, procesowi inkluzji – procesowi włączenia możliwemu dzięki aktywnej i otwartej postawie środowiska przyjmującego. Inkluzja jest procesem wielostronnym: wymaga uczestnictwa wszystkich aktorów życia społecznego: społeczeństwa przyjmującego i cudzoziemców. Uczestnictwo polega „zarówno na działaniu, jak zaniechaniu, na wytwarzaniu i spożywaniu, na dawaniu i otrzymywaniu, na posiadaniu zarówno praw, jak i obowiązków”¹⁰. Do roku 2016 regulacje

¹⁰ T. Kowalak, *Marginalizacja i marginalność społeczna*, Warszawa 1998, s. 11

prawne polskiego systemu edukacji w zasadzie wykluczały możliwość zaistnienia modelu separacyjnego, wykluczającego uczniów z doświadczeniem migracyjnym. Sytuację tę zmieniło ostatnie rozporządzenie z 13 września 2016 roku w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw.

Od modelu inkluzyjnego do modelu opartego na segregacji

W raporcie Komisji Europejskiej, zatytułowanym *Edukacja w Europie: różne systemy kształcenia i szkolenia – wspólne cele do roku 2010*, jednym z trzech celów strategicznych jest „otwarcie systemów edukacji na środowisko i świat”¹¹. Projektowany w raporcie model edukacji, która jest otwarta na różnorodność językową i kulturową oraz zapewnia równość szans, wymaga przygotowania systemu edukacji każdego kraju europejskiego w wielu płaszczyznach: począwszy od prawno-organizacyjnej, poprzez przygotowanie społeczeństwa przyjmującego na różnorodność językową, kulturową czy religijną i na kompetencjach nauczycieli kończąc. Co prawda, nie ma jeszcze w Polsce polityki integracji i rozwiązań systemowych służących inkluzji, podobnie jak nie ma przepisów, które definiowałyby sposób zarządzania wielokulturową społecznością szkolną. Nie znaczy to jednak, że nie ma takiej potrzeby i że nie należy podejmować działań organizacyjnych, integracyjnych i innych, pozwalających sprawnie funkcjonować całej społeczności szkolnej, w tym dzieciom z doświadczeniem migracyjnym, ich rodzicom, nauczycielom i społeczności lokalnej. Kolejnymi etapami procesu inkluzji są na pewno działania znoszące barierę językową, osvajanie lęku przed odmiennością kulturową, oferujące przygotowanie kadry pedagogicznej do pracy z dziećmi z innych kultur oraz odpowiednie regulacje prawne dotyczące pobytu dziecka z doświadczeniem migracyjnym w szkole. W okresie od roku 2001 do 2016 w tym ostatnim obszarze stworzono zręby systemu integracyjnego, dającego szansę inkluzji.

Rozporządzenie z 13 września 2016 roku, wprowadza (fakultatywnie) separacyjny model edukacji w szkole polskiej. Zgodnie z zapisami znajdującymi się w tym rozporządzeniu szkoły mogą tworzyć oddziały przygotowawcze dla uczniów przybywających z zagranicy, którzy nie znają języka polskiego lub znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki oraz wymagają dostosowania procesu kształcenia do ich potrzeb edukacyjnych, a także dostosowania formy organizacyjnej wspomagającej efektywności ich kształcenia.

Uczniowie z doświadczeniem migracyjnym, nazwani w tym dokumencie uczniami przybywającymi z zagranicy (rozporządzenie rezygnuje z podziału na cudzoziemców i Polaków powracających z emigracji, podkreślając tym samym doświadczenie migracyjne), zakwalifikowani do oddziału przygotowawczego, będą uczyć się w nim maksymalnie dwa lata, w zależności od postępów w nauce i potrzeb

¹¹ *Edukacja w Europie: różne systemy kształcenia i szkolenia – wspólne cele do roku 2010. Program prac dotyczący przyszłych celów systemów edukacji*, Warszawa 2003.

edukacyjnych. Okres minimalny (1 rok) może zostać dodatkowo skrócony decyzją rady pedagogicznej, po zasięgnięciu opinii psychologa. Po zakończeniu nauki w oddziale przygotowawczym, uczniowie dołączą do klasy polskich rówieśników. W czasie nauki w oddziale przygotowawczym, będą realizować podstawę programową z polskim nauczycielem, wspomaganym przez osobę władającą językiem ich kraju pochodzenia. W zależności od etapu edukacyjnego będą przebywać w szkole od 20 do 26 godzin, z czego trzy godziny przeznaczone będą na naukę języka polskiego według programu nauczania opracowanego na podstawie ramowego programu kursów nauki języka polskiego w roku 2011¹². W praktyce oznacza to odroczenie w czasie procesów inkluzyjnych – uczniowie ci, przebywając w Polsce, pozostawac będą na marginesie, bez kontaktu z rówieśnikami i rzeczywistością polskiej szkoły.

Zmiany wprowadzone omówionymi rozporządzeniami zestawiono w tabeli 1.

Tab. 1. Ewolucja kontekstu prawnego pobytu ucznia z doświadczeniem migracyjnym w szkole polskiej

Rok	Beneficjent zmiany	Zakres zmiany	Czas trwania zadania	Realizujący zadanie nauczyciel	Podstawa programowa
2001	cudzoziemiec	prawo do bezpłatnej nauki w szkole podstawowej i gimnazjum, w tym nauki języka polskiego;	min. 2 godziny w tygodniu, nie dłużej niż 1 rok	brak informacji	brak informacji
		możliwość odpłatnej nauki w szkole ponadgimnazjalnej	–	–	–
2009 (ustawa), 2010 (rozp.)	cudzoziemiec i obywatel polski, który nie zna języka polskiego, albo zna w stopniu niewystarczającym	prawo do bezpłatnej edukacji na każdym z 4 etapów edukacyjnych, w tym nauki języka polskiego;	min. 2 godziny w tygodniu do czasu opanowania języka;	brak informacji w	brak informacji
		prawo do zajęć wyrównawczych	1 godzina z przedmiotu; brak informacji jak długo w cyklu nauczania; łączny wymiar – 5 w tygodniu, w tym godziny na naukę języka polskiego	nauczyciel przedmiotu	podstawa programowa przedmiotu

¹² Rozporządzenie Ministra edukacji z dnia 18 lutego 2011 w sprawie ramowego programu kursów języka polskiego dla cudzoziemców, Dz. U. Nr 61, poz. 306.

2015	cudzoziemiec i obywatel polski, który nie zna języka polskiego, albo zna w stopniu niewystarczającym	prawo do bezpłatnej edukacji na każdym z 4 etapów edukacyjnych, w tym nauki języka polskiego;	min. 2 godziny w tygodniu do czasu opanowania języka;	brak informacji	brak informacji
		prawo do zajęć wyrównawczych	1 godzina z przedmiotu; brak informacji jak długo w cyklu nauczania; łączy wymiar – 5 w tygodniu, w tym godziny na naukę polskiego	nauczyciel przedmiotu	podstawa programowa przedmiotu
2016	uczeń przybywający z zagranicy	prawo do bezpłatnej edukacji na każdym z 4 etapów edukacyjnych, w tym nauki języka polskiego;	min. 2 godziny w tygodniu do czasu opanowania języka;	brak informacji	brak informacji
		prawo do zajęć wyrównawczych	1 godzina z przedmiotu; brak informacji jak długo w cyklu nauczania; łączy wymiar – 5 w tygodniu, w tym godziny na naukę polskiego	nauczyciel przedmiotu	podstawa programowa przedmiotu
		prawo do nauki w oddziale przygotowawczym	w zależności od etapu edukacyjnego I – 20 godzin II – 23, III – 25, IV – 26 w tym min. 3 godziny języka polskiego	nauczyciel przedmiotu w asyście osoby znającej język kraju pochodzenia ucznia	podstawa programowa przedmiotu, program opracowany na podstawie ramowego programu kursów nauki języka polskiego dla cudzoziemców

Źródło: opracowanie własne.

Do kluczowych zmian w polskim prawie w zakresie regulacji pobytu ucznia z doświadczeniem migracyjnym w polskiej szkole zaliczyć możemy zmiany dokonane w roku 2010:

- zniesienie opłat za naukę na wszystkich etapach edukacyjnych,
- wydłużenie czasu nauki języka polskiego,
- wprowadzenie zajęć wyrównawczych,
- objęcie prawem do nauki języka polskiego obywateli polskich, którzy nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki.

W roku 2016:

- objęcie prawem wszystkich uczniów przybywających z zagranicy, bez względu na pochodzenie,
- możliwość utworzenia oddziałów przygotowawczych.

Wszystkie z cytowanych rozporządzeń mówią o konieczności nauczania języka polskiego, nie określając, czy ma być to język polski rozumiany jako przedmiot szkolny, czy też język polski rozumiany jako narzędzie komunikacji (język polski jako obcy, drugi). Do roku 2016 prawo nie określa też, jakie kwalifikacje powinien posiadać nauczyciel języka polskiego, który – jak się można domyślać – powinien być nauczany jako język obcy (drugi, język edukacji). Rozporządzenie z roku 2016 jako pierwsze wskazuje zakres programowy do nauczania języka polskiego w oddziałach przygotowawczych w postaci ramowego programu kursów. Z tego też powodu warto przyrzeć się temu dokumentowi.

Program nauczania języka polskiego (jako obcego) w szkole polskiej

Ramowy program kursów nauki języka polskiego z roku 2011 jest podstawą opracowania programów nauki języka polskiego dla cudzoziemców, dostosowanych do wieku, pochodzenia, potrzeb i możliwości uczestników kursów¹³. Dotychczasowy przegląd rozporządzeń określających między innymi sposób organizacji dodatkowej nauki języka polskiego wskazuje, że to właśnie podstawie programowej i kwalifikacjom nauczycieli realizujących to zadanie właściwie nie poświęcono uwagi. Zasygnalizowano już w poprzednim podrozdziale, że język polski może być przedmiotem w szkole, a więc także i tutaj można oznaczyć różnice programowe i ustalić dla tego przedmiotu konieczność realizacji zajęć wyrównawczych. Język jest też jednocześnie narzędziem komunikacji, w sytuacji migracji jest językiem nowym i rozumiany, jako obcy w stosunku do ojczystego. Z kolei gdy staje się językiem edukacji, nazywany jest czasami językiem drugim lub właśnie językiem edukacji. Nowy język edukacji nie musi być też językiem obcym – z taką sytuacją mamy do czynienia w przypadku Polaków powracających z zagranicy i znających język polski w stopniu niewystarczającym do korzystania z nauki. Złożoność tej sytuacji nie znajduje

---

¹³ Tamże, s. 1 – informacje wstępne.

odzwierciedlenia w regulacjach prawnych, w których zakres programowy języka polskiego jako zajęć dodatkowych nie został określony.

W zależności od tego, z jakiej perspektywy i jak zdefiniujemy język polski, tak będziemy definiowali kompetencje nauczycieli. Języka polskiego jako przedmiotu w szkole uczyć mogą filolodzy polscy, absolwenci studiów licencjackich lub magisterskich. Języka polskiego jako obcego i/lub drugiego powinni uczyć absolwenci studiów licencjackich lub magisterskich z zakresu glottodydaktyki polonistycznej, którzy w świetle Karty Nauczyciela nie są nauczycielami i nie posiadają kwalifikacji wystarczających do pracy w szkole na stanowisku nauczyciela. Języka polskiego jako obcego i/lub drugiego mogą uczyć także absolwenci studiów kwalifikacyjnych, studiów podyplomowych z zakresu nauczania języka polskiego jako obcego/drugiego, którzy – jako nauczyciele innych przedmiotów – posiadają kwalifikacje do pracy w szkole. Tych jest jednak w szkole ciągle za mało w stosunku do potrzeb, co oznacza, że nauczanie języka polskiego jako obcego/drugiego w szkole realizowane jest przez osoby nieprzygotowane merytorycznie i metodycznie. Z tego też powodu opracowanie programu języka polskiego na podstawie ramowego programu kursów nauki języka polskiego dla cudzoziemców i jego realizacja może być dla nauczycieli bez przygotowania glottodydaktycznego trudne lub nawet niemożliwe. W skrajnych przypadkach, kiedy uczeń pochodzenia polskiego zna język polski w stopniu niewystarczającym, możemy mieć do czynienia z koniecznością napisania programu autorskiego, będącego odpowiedzią na zdiagnozowane deficyty kompetencji językowej. Przeprowadzenie takiej diagnozy i opracowanie autorskiego programu nauczania przez nauczyciela nieposiadającego kwalifikacji glottodydaktycznych jest niemożliwe.

Warto podkreślić, w rozważaniach na temat kwalifikacji nauczycieli w szkołach, fakt, że uczniowie nieznający języka polskiego albo znający go w stopniu niewystarczającym do korzystania z nauki uczą się języka nie tylko podczas dodatkowych zajęć, ale na każdej lekcji. Efektywność nauczania języka polskiego i przedmiotu zależeć będzie więc nie tylko wprost od glottodydaktycznego przygotowania nauczyciela języka polskiego, ale od kwalifikacji nauczycieli wszystkich przedmiotów, którzy powinni znać i umieć stosować techniki pracy w klasie wielokulturowej i wielojęzycznej. Tymczasem żaden program studiów nauczycielskich nie przygotowuje ich do tego.

Nauczanie polskiego w ramach zajęć dodatkowych dedykowanych uczniom przybywającym z zagranicy nie ma podstawy programowej. Pierwszą próbą ustalenia podstawy programowej do nauczania języka w szkołach jest wskazanie jako pomocy Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 lutego 2011 roku w sprawie ramowego programu kursów języka polskiego dla cudzoziemców (Dz. U. z 2011 r. Nr 61, poz. 306). Rozporządzenie definiuje cele kształcenia, sposoby osiągania tych celów oraz projektowane osiągnięcia. Opisuje poziomy biegłości językowej, struktury gramatyczne niezbędne w komunikacji na poziomie podstawowym i poziomie samodzielności oraz wiedzę kulturową i słownictwo niezbędne

na tych poziomach. Z informacji wstępnych wynika, że program przeznaczony jest dla cudzoziemców, a więc nie przewiduje sytuacji, w której języka polskiego uczą się Polacy, doświadczając trudności w porozumiewaniu się po polsku, najczęściej w związku z pobytem rodziny na emigracji i realizacją części obowiązku szkolnego i/lub nauki w języku innym niż polski. Program zakłada ponadto, że nauka polskiego odbywa się w relacji względnej izolacji, w ramach kursów nauki języka polskiego jako obcego. Dalej we wstępie definiuje w sposób ogólny elementy konieczne do uwzględnienia podczas konstruowania programów tych kursów. W jakimś stopniu, po dostosowaniu do wieku, potrzeb i możliwości uczniów uczących się w klasach przygotowawczych, można by uznać to rozporządzenie za przydatne do skonstruowania programu nauczania języka polskiego jako obcego w tych oddziałach. Przyjrzyjmy się zatem korzyściom i stratom związanym z realizacją tego programu w modelu separacyjnym i integracyjnym.

Tab. 2. Model separacyjny vs. model integracyjny a nauczanie języka polskiego w szkole polskiej.

Zalecenia/cele ramowego programu	Model separacyjny	Model integracyjny
Uwzględnienie różnic kulturowych między różnymi kulturami cudzoziemców	Brak możliwości/możliwość czysto teoretyczna, oddziały przygotowawcze będą najprawdopodobniej jednorodnie kulturowo (z uwagi na obecność asystenta znającego język kraju pochodzenia uczących się); nauczyciel może prezentować te różnice w ograniczonym stopniu	Możliwość uwzględniania minimum dwóch kultur, czasami więcej (w zależności od liczby osób z doświadczeniem migracyjnym w klasie); różnice kulturowe obecne na co dzień w sposób naturalny
Nauczanie cudzoziemca skutecznego komunikowania się z rodzimymi użytkownikami języka	Odroczone w czasie z uwagi na ograniczony kontakt z rówieśnikami, realizowane w sytuacji symulacji komunikacji podczas lekcji języka polskiego jako obcego z partnerem nieznanym języka polskiego, ewentualnie z nauczycielem	Możliwe od pierwszego dnia, przy aktywnym udziale rówieśników i nauczycieli, podczas zajęć szkolnych i w sytuacjach nieformalnych, np. na przerwie i po lekcjach.
Kształcenie kompetencji językowych oraz rozwijanie kompetencji komunikacyjnych rozumianych jako zdolność posługiwania się językiem w sposób skuteczny i dostosowany do sytuacji społecznej, w jakiej proces komunikacji przebiega.	Kształcenie czysto teoretyczne, w sytuacjach symulujących naturalne zachowania komunikacyjne, w bezpiecznej przestrzeni klasy, bez elementu zaskoczenia, obecnego w komunikacji z rodzimym użytkownikiem języka.	Możliwe na każdym etapie znajomości języka, przy aktywnym udziale rówieśników i nauczycieli, „wymuszone” podczas zajęć szkolnych i w sytuacjach nieformalnych, np. na przerwie i po lekcjach.

Uwzględnienie opanowania odpowiedniego poziomu wiedzy kulturowej i słownictwa (...) które odnoszą się do realiów kręgu cywilizacyjnego, w którym używa się języka polskiego.	Ograniczone przez przebywanie w zamkniętym, jednorodnym kulturowo środowisku. Brak doświadczeń albo ograniczone doświadczanie realiów kręgu cywilizacyjnego, w którym używa się języka polskiego. Możliwość poznania przez narrację, prezentację i obserwację z dystansu, ewentualnie rzadkie kontaktu z rówieśnikami.	Możliwe dzięki stałemu kontaktowi z rówieśnikami z innego kręgu kulturowego; dynamiczny rozwój słownictwa w związku z uczestnictwem w zajęciach przedmiotowych prowadzonych po polsku. Codzienne doświadczanie realiów kręgu cywilizacyjnego, w którym używa się języka polskiego.
Dążenie do tego, aby uczestnik kursu osiągnął znajomość reguł porozumiewania się oraz bogaty repertuar form porozumiewania się.	Ograniczone przez przebywanie w zamkniętym, jednorodnym kulturowo środowisku.	Możliwe dzięki stałemu kontaktowi z rówieśnikami i doświadczanie realiów w sytuacjach formalnych i nieformalnych.
Uczestnik powinien zapoznać się ze specyfiką i warunkami życia w Polsce, strukturą społeczną, kulturą i panującymi zwyczajami.	Ograniczone przez przebywanie w zamkniętym, jednorodnym kulturowo środowisku. Możliwość poznania przez narrację, prezentację i obserwację z dystansu, ewentualnie rzadkie kontaktu z rówieśnikami.	Możliwe dzięki stałemu kontaktowi z rówieśnikami i doświadczanie realiów w sytuacjach formalnych i nieformalnych. Codzienne doświadczanie, zanurzenie i stała obecność w środowisku polskim.
Wyposażyć uczestnika w niezbędną wiedzę kulturową i słownictwo, pozwalające na zaaklimatyzowanie się cudzoziemca w nowym otoczeniu, zintegrowanie ze społecznością lokalną.	Ograniczone możliwości integracji w związku z separacyjnym modelem edukacji.	Nieograniczone możliwości integracji, a przy właściwym przygotowaniu środowiska przyjmującymi możliwość inkluzji.

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowanie

Procesy społeczne obserwowane w ostatnim dziesięcioleciu, w tym procesy migracyjne, zmieniają charakter polskiej szkoły, która staje się szkołą wielokulturową. Omówione akty prawne dowodzą, że podejmowane są próby dostosowania prawnych działalności szkoły polskiej do zmian wywołanych tymi procesami. Przedstawiona i przeanalizowana ewolucja regulacji prawnych pokazuje, jak dużo zostało już zrobione i jak dużo jest jeszcze do zrobienia. Specyfika pracy z uczniem z doświadczeniem migracyjnym wyznacza nową perspektywę polskiej szkole. Jest to z jednej strony perspektywa dostosowania, z drugiej – rozwoju. Dostosowanie to konieczność ustalenia ram prawnych (częściowo zrealizowane) i organizacyjnych (np. treści programowych i metod pracy dydaktycznej i wychowawczej) pracy szkoły. Z kolei rozwój to konieczność przygotowania pracowników szkoły w zakresie nowych (meta)kompetencji, wśród których wskazać należy kompetencję

międzykulturową i komunikacyjną, ze szczególnym uwzględnieniem znajomości technik pracy z uczniem niemówiącym (lub słabo mówiącym) po polsku, wspomagających nauczanie przedmiotowe po polsku. Dostosowanie i rozwój sprzyjać będą procesom inkluzji, do których należy w pierwszej kolejności przygotowanie środowiska przyjmującego uczniów z doświadczeniem migracyjnym, zarówno uczniów cudzoziemskich nieznających języka polskiego (lub znających słabo), jak i uczniów z rodzin polskich, powracających z emigracji, znających język kraju pochodzenia w stopniu niewystarczającym do realizowania bez przeszkód edukacji w polskiej szkole. Wypracowanie rozwiązań uwzględniających nowy typ ucznia w szkole polskiej, potrzebę wyposażenia nauczycieli w nowe kompetencje oraz konieczność przygotowania środowiska to warunki konieczne do powstania nowego modelu szkoły – szkoły inkluzyjnej, pracującej według zasad pedagogiki włączającej. Zarządzanie procesem inkluzji jest koniecznością wynikającą między innymi z polityki globalnego zarządzania ryzykiem i konfliktami społecznymi, w tym konfliktami wywołanymi marginalizacją. Działania włączające, rozpatrywane na gruncie społecznym, mają kierunek przeciwny do procesów marginalizacji, której skutkiem jest wykluczenie społeczne. W przypadku uczniów z doświadczeniem migracyjnym ryzyko to może dotyczyć:

1. Dzieci uchodźców i osoby starające się o status uchodźcy.
2. Dzieci imigrantów o różnym statusie (pracownicy sezonowi, osoby korzystające z pobytu tolerowanego, osoby korzystające z ochrony czasowej, imigranci nielegalni, inni).
3. Dzieci pracowników migrujących z krajów Unii Europejskiej.
4. Uczniowie z rocznych wymian uczniowskich.
5. Dzieci mniejszości narodowych, zwłaszcza Romowie.
6. Dzieci repatriantów.
7. Dzieci z małżeństw mieszanych.
8. Dzieci rodziców powracających do Polski po emigracji.

W pracy dydaktyczno-wychowawczej realizowanej przez szkołę utrudnieniem w kontakcie z dzieckiem z doświadczeniem migracyjnym są trudności komunikacyjne. Dlatego tak ważne jest realizowanie nauczania języka polskiego jako obcego/drugiego przez kompetentnych nauczycieli, którzy poprowadzą proces w taki sposób, aby nie stanowił on zagrożenia dla kariery edukacyjnej, akulturacji oraz inkluzji uczniów przyjmujących i przybywających.

Bibliografia

- Błeszyńska K., *Dzieci obcokrajowców w polskich placówkach oświatowych – perspektywa szkoły. Raport z badań*, ORE, Warszawa 2010.
- Edukacja w Europie: różne systemy kształcenia i szkolenia – wspólne cele do roku 2010. Program prac dotyczący przyszłych celów systemów edukacji*, Warszawa 2003.
- Gębał P.E., *Dydaktyka kultury polskiej w kształceniu językowym cudzoziemców*, Kraków 2010.

- Innowacyjne rozwiązania w pracy z dziećmi cudzoziemskimi w systemie edukacji*, red. N. Klorek, K. Kubin, Warszawa 2012.
- Klaus W., *Prawo cudzoziemców do edukacji w Polsce*, <http://interwencjaprawna.pl/docs/prawo-do-edukacji-05-2010.pdf> [dostęp 31.10.2016].
- Kowalak T., *Marginalizacja i marginalność społeczna*, Warszawa 1998.
- Ku wielokulturowej szkole w Polsce*, red. P.E. Gębał, Warszawa 2010.
- Miodunka W.T., *Stan aktualny i przyszłość promocji języka polskiego jako obcego*, [w:] *Nauczanie języka polskiego jako obcego. Materiały z Pierwszej konferencji Polonistów Zagranicznych i Polskich zwołanej z inicjatywy Grupy „Bristol” do Instytutu Polonijnego UJ*, red. W.T. Miodunka, Kraków 1997, s. 267–272.
- Projekt Europa 2030. Wyzwania i szanse*, Luksemburg 2010.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 1 kwietnia 2010 roku w sprawie przyjmowania osób niebędących obywatelami polskimi do publicznych przedszkoli, szkół, zakładów kształcenia nauczycieli i placówek oraz organizacji dodatkowej nauki języka polskiego, dodatkowych zajęć wyrównawczych oraz nauki języka i kultury kraju pochodzenia (Dz. U. z 2010 r. Nr 57 poz. 361).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 13 września 2016 roku w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw (Dz. U. z 2016 r. poz. 1453).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 2 stycznia 2015 roku w sprawie warunków i trybu przyjmowania do publicznych przedszkoli, szkół i placówek osób niebędących obywatelami polskimi oraz obywateli polskich, którzy pobierali naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw, a także organizacji dodatkowej nauki języka polskiego, dodatkowych zajęć wyrównawczych oraz nauki języka i kultury kraju pochodzenia (Dz. U. z 2015 r. poz. 31).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 30 lipca 2015 roku w sprawie warunków i trybu przyjmowania do publicznych przedszkoli, innych form wychowania przedszkolnego, szkół i placówek osób niebędących obywatelami polskimi oraz obywateli polskich, którzy pobierali naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw, a także organizacji dodatkowej nauki języka polskiego, dodatkowych zajęć wyrównawczych oraz nauki języka i kultury kraju pochodzenia (Dz. U. z 2015 r. poz. 1202).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 4 października 2001 roku w sprawie przyjmowania osób niebędących obywatelami polskimi do publicznych przedszkoli, szkół, zakładów kształcenia nauczycieli i placówek (Dz. U. z 2001 r. nr 131, poz. 1458).
- Rozporządzenie Ministra edukacji z dnia 18 lutego 2011 roku w sprawie ramowego programu kursów języka polskiego dla cudzoziemców (Dz. U. z 2011 r. Nr 61, poz. 306).
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, z 26.10.2012, C 326/120, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=pl>
- Ustawa o systemie oświaty (Dz. U. z 1991 r. Nr 95, poz. 425)
- Ustawa z 3 grudnia 2010 roku o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2010 r. Nr 254 poz. 1700).

Legal aspects of regulations on the residence and education of pupils with migratory experience in a Polish school

Abstract

Intensive migration of recent years is gradually transforming Polish schools into multicultural ones. This article presents and analyses the social and organizational consequences of new legal regulations on the residence and education of pupils with migratory experience who have insufficient knowledge of Polish to take advantage of education in Polish schools. It draws attention to the need for schools to make organizational adjustments, including the development of new curricular content and the necessity of training school employees in new (meta)competencies. These include intercultural and communicative competencies, with special regard to techniques for working with pupils that do not speak Polish (or speak it poorly) in class, and which support subject learning in Polish. The framework for discussion is the concept of inclusive schools that take into account this new type of pupil in Polish schools, as well as the need to equip teachers with new competencies and prepare the learning environment.

Key words: inclusive education, inclusion, pupil with migratory experience, techniques, special educational needs, language barrier, foreign pupil

Urszula Majcher-Legawiec – nauczyciel języka polskiego, literatury i kultury polskiej. Absolwentka filologii polskiej i zarządzania. Zajmuje się nauczaniem języka polskiego jako obcego. Uczyła literatury, języka i kultury polskiej na uniwersytecie w Lizbonie (2007–2009), gdzie również założyła i prowadziła szkołę sobotnią dla dzieci pochodzenia polskiego. Współpracowała z brytyjską Saint Julian's School w Carcavelos, przygotowując polskich uczniów do matury IB. W latach 2010–2012 była koordynatorem powiatowych ośrodków wspierania uczniów zdolnych w programie unijnym „Diament”. Od 2005 do 2016 roku pracowała w Centrum Języka i Kultury Polskiej UJ i prowadziła zajęcia na kursach semestralnych, w ramach Programu Erasmus, w Szkole Letniej oraz zajęcia indywidualne w firmach międzynarodowych. W ramach współpracy z UJ realizowała autorski program zajęć z kultury. Współorganizowała międzynarodowy obóz dla młodzieży „Lato Odkrywców”. Jest autorką pierwszego Konkursu Wiedzy o Polsce dla mieszkańców Niemiec (2013), scenariuszy gier miejskich dla obcokrajowców oraz materiałów dydaktycznych publikowanych na platformie www.speakapps.eu. Od wielu lat współpracuje jako lektor języka polskiego z Niemieckojęzyczną Szkołą Prawa Polskiego, Polsko-Niemiecką Współpracą Młodzieży (Deutsch-Polnisches Jugendwerk), Uniwersytetem Warszawskim (kurs dla Młodych Naukowców ze Wschodu) oraz Wschodnio-Europejskim Instytutem Psychologii w Kijowie. Współautorka dwóch podręczników do nauczania języka polskiego jako obcego/drugiego oraz materiałów dydaktycznych na platformie www.popolskupolsce.edu.pl.